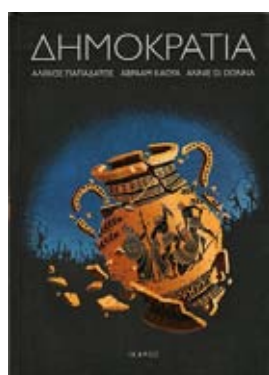

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ ΤΟΥ ΑΒΡΑΑΜ ΚΑΟΥΑ ΓΙΑ ΤΗ «ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ» ΚΑΙ ΤΟ «ΣΟΥΠΕΡΚΡΑΧ»

- ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ: ΦΑΝΗΣ ΠΑΠΑΧΡΗΣΤΟΠΟΥΛΟΣ -

ΦΕΤΟΣ ΕΙΝΑΙ ΣΙΓΟΥΡΑ Η ΧΡΟΝΙΑ ΤΟΥ... Ο ΛΟΓΟΣ ΓΙΑ ΤΟΝ ΣΥΓΓΡΑΦΕΑ ΚΑΙ ΜΕΤΑΦΡΑΣΤΗ, ΑΒΡΑΑΜ ΚΑΟΥΑ, ΠΟΥ ΒΛΕΠΕΙ ΤΟΣΟ ΤΗ «ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ» (ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΙΚΑΡΟΣ), ΤΗΣ ΟΠΟΙΑΣ ΕΙΝΑΙ Ο ΣΕΝΑΡΙΟΓΡΑΦΟΣ, ΟΣΟ ΚΑΙ ΤΟ «ΣΟΥΠΕΡΚΡΑΧ: ΤΟ ΜΕΓΑΛΟ ΚΟΛΠΟ ΜΕ ΤΗ ΔΙΕΘΝΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ» ΤΟΥ DARRYL CUNNINGHAM (ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΡΙΤΙΚΗ), ΤΟ ΟΠΟΙΟ ΜΕΤΕΦΡΑΣΕ, ΝΑ ΕΚΤΟΞΕΥΟΝΤΑΙ ΤΑΥΤΟΧΡΟΝΑ ΣΤΗΝ ΚΟΡΥΦΗ ΤΩΝ ΠΩΛΗΣΕΩΝ. ΔΥΟ GRAPHIC NOVELS ΠΟΥ ΓΝΩΡΙΖΟΥΝ ΕΠΑΞΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗ ΚΑΙ ΤΗΝ ΑΠΟΔΟΧΗ ΠΟΥ ΤΟΥΣ ΑΡΜΟΖΕΙ ΚΑΙ ΠΟΥ ΣΤΟΧΕΥΟΥΝ ΝΑ ΕΚΠΛΗΡΩΣΟΥΝ ΤΗΝ ΕΠΙΘΥΜΙΑ ΠΟΛΛΩΝ ΑΝΑΓΝΩΣΤΩΝ: ΝΑ ΔΙΑΠΡΑΓΜΑΤΕΥΤΟΥΝ ΟΣΟ ΤΟ ΔΥΝΑΤΟΝ ΠΙΟ ΑΠΛΑ ΚΑΙ ΚΑΤΑΝΟΗΤΑ ΓΙΝΕΤΑΙ ΚΑΙΡΙΕΣ ΚΑΙ ΔΙΑΧΡΟΝΙΚΕΣ ΠΤΥΧΕΣ ΤΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ. Ο ΑΒΡΑΑΜ ΚΑΟΥΑ ΕΙΧΕ ΤΗΝ ΚΑΛΟΣΥΝΗ ΝΑ ΜΑΣ ΠΑΡΑΧΩΡΗΣΕΙ ΜΙΑ ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΥΣΑ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ.

> Ας ξεκινήσουμε από τη συγγραφή της «Δημοκρατίας», που είστε ο σεναριογράφος. Τι οδήγησε στην επιλογή της συγκεκριμένης ιστορίας; Πρόκειται για την περιγραφή του πολιτεύματος μέσα από μια συγκεκριμένη ιστορική στιγμή ή κάτι άλλο;

Ο Αλέκος Παπαδάτος είχε την ιδέα στο μυαλό του από τότε ακόμα που δούλευε στο “Logicomix”. Ήθελε να κάνει μια ιστορία πολιτικής και ιδεών και είχε διαπιστώσει πως η συγκεκριμένη περίοδος της Αθηναϊκής ιστορίας και τα γεγονότα αυτά δεν είχαν δραματοποιηθεί ποτέ στο σινεμά, στη λογοτεχνία ή στα κόμικς. Ο καταλύτης, πάντως, ήταν για να τη βοηθήσει, «ανακάλυψε» τον Κλεισθένη. Ο τίτλος «Δημοκρατία» ήταν αρχικά προσωρινός, αλλά ουδέν μονιμότερο, που λένε, γιατί άρεσε τόσο πολύ στους εκδότες που μας «επιβλήθηκε». Το καλό με έναν τέτοιο μονολογικό «μονόλιθο» όπως το «Δημοκρατία» είναι ότι μπορεί να εκφράζει τόσο την ιστορική στιγμή της δημιουργίας ενός πολιτεύματος, όσο και ένα γενικότερο, διαχρονικό στοχασμό πάνω στην ίδια την ιδέα του πολιτεύματος αυτού.

> Ποια ήταν η διαδικασία της συγγραφής του βιβλίου;

Ο Αλέκος μου έδωσε μια βασική πλοκή και χαρακτήρες που είχε ήδη ερευνήσει και δουλέψει, μαζί με μπόλικο βιβλιογραφικό υλικό. Πάνω σε αυτά, χτίσαμε μια αναλυτική σύνοψη της ιστορίας και του κόσμου της, αναπτύξαμε υπάρχοντες και νέους χαρακτήρες και, στη συνέχεια, ενώ ο Αλέκος και η Annie Di Donna έκαναν προσχέδια, concepts και «δοκιμές» για να καταλήξουν στην οπτική γλώσσα που θα χρησιμοποιούσαν, εγώ έγραψα ένα πλήρες, λεπτομερές σενάριο για το πρώτο από τα πέντε μέρη του βιβλίου. Κατόπιν,

συζητούσαμε και διορθώναμε το σενάριο· ο Αλέκος άρχιζε να το σχεδιάζει κι εγώ προχωρούσα στο επόμενο μέρος.
> Ο τρόπος με τον οποίο παρουσιάζονται τα γεγονότα στο «Δημοκρατία» φανερώνει μια ιδιαίτερη γνώση της ιστορίας εκείνης της περιόδου. Πόσος χρόνος χρειάστηκε για την έρευνα και τη συγγραφή του έργου και πώς αντιμετωπίσατε τις όποιες «αντιφάσεις» μπορεί να συναντήσατε στην έρευνά σας;

Ας πούμε αρκετή. Αν λάβουμε υπόψη τα βιβλία και άρθρα που συμβουλευτήκαμε και το χρόνο που ξοδέψαμε στην έρευνα, ναι, είχε δουλειά. Η βιβλιογραφία στο τέλος του βιβλίου στην ουσία καταγράφει μόνο όσες πηγές μας στάθηκαν πιο χρήσιμες. Αν έχω μάθει κάτι γράφοντας, βλέποντας και διαβάζοντας ιστορίες, είναι ότι υπάρχει πάντα τρόπος οι αντιξοότητες να φιλτραριστούν δημιουργικά. Στην περίπτωση της Δημοκρατίας, πήραμε τις αντίθετες απόψεις των ιστορικών και των αναλυτών για τα πρόσωπα και πράγματα της εποχής και τις ενσωμάτωσαμε θεματικά στην ιστορία, ως αντιθετικές εκδοχές της αλήθειας που οι ήρωές μας καλούνται να αξιολογήσουν. Είναι λίγο σαν αυτό που συμβαίνει στη δική μας πραγματικότητα, όταν καλούμαστε να αξιολογήσουμε πολιτικά γεγονότα μέσα από τα φίλτρα διαφόρων μέσων και σχολιαστών.

> Διαβάζοντας το κόμικ, μπορεί κανείς να νιώσει μια ιδιαίτερη εγγύτητα με τους χαρακτήρες αλλά και το περιβάλλον. Πώς πετύχατε αυτήν την τόσο ζωντανή απεικόνιση της αρχαίας Αθήνας και της αθηναϊκής ζωής, που εντείνει ταυτόχρονα την ήδη έκδηλη «κινηματογραφική» ροή του;

Είναι ακριβώς αυτό. Το σενάριο ήταν φτιαγμένο όπως αυτό μιας ταινίας, με περιγραφές της δράσης καρέ-καρέ, σκηνικές οδηγίες, ακόμα και γωνίες λήψης. Είναι κάτι που συνηθίζεται σε όλα τα κόμικς που θαυμάζουμε, γι' αυτό και στοχεύσαμε εκεί. Όσον αφορά τη ζωντανή απεικόνιση του περιβάλλοντος, ο Αλέκος και η Αννί πέτυχαν στην ουσία να αποδώσουν το φως και το χρώμα που αντιλαμβανόμαστε ως «ελληνικά», καθώς και να αναπαραστήσουν χώρους όπως η Βουλή, η Αγορά ή το Μαντείο, όλα βάσει της έρευνας που έκαναν. Το μυστικό, αν θέλετε, ήταν ότι δεν τα αντιμετώπισαν ως ιερές αξίες ή ιδεώδη, αλλά ως μια καθημερινότητα που θα ζούσαν οι άνθρωποι της εποχής. Η συνεισφορά μου ήταν, όπου και όπως μπορούσα, να τους δώσω περιγραφές και λεπτομέρειες που θα έβγαζαν αυτή την βιωμένη καθημερινότητα.

> Μου έκανε ιδιαίτερη εντύπωση ο πατέρας του Λεάνδρου και η κριτική του ματιά απέναντι στα τεκταινόμενα της εποχής. Ποιος ο ρόλος αυτού του χαρακτήρα στο έργο; Αντιπροσωπεύει μια συγκεκριμένη κατηγορία;

Από την αρχή ακόμα, είχαμε καταλήξει στο ότι ο πατέρας του Λεάνδρου δε θα ήταν ένας απλά διεκπεραιωτικός χαρακτήρας. Ναι, μεν, μας χρησίμευσε ως «ξεναγός» στην πολιτική ζωή της Αθήνας του τότε, αλλά η άποψή του έπρεπε να τονίζει τα παράδοξα και τις αντιφάσεις του κατεστημένου,

καθώς και, διαχρονικά, την αγανάκτηση βασικά τίμιων ανθρώπων μπροστά στη διαφθορά και στην κατάχρηση της εξουσίας. Προσπάθησα να του δώσω τη φωνή του δικού μου πατέρα, γιατί για μένα ο πατέρας μου αντιπροσώπευε αυτή την αίσθηση των αξιών και του δικαίου, και οι συζητήσεις που κάναμε μαζί για τέτοια θέματα είχαν κάτι από τη χροιά της κουβέντας που κάνει με τον Λέανδρο.

> Ο Λέανδρος, ως καλλιτέχνης, καταλαβαίνει ότι το μεγαλύτερο του όπλο είναι η τέχνη του. Τι σας ώθησε να επιλέξετε αυτόν τον χαρακτήρα για πρωταγωνιστή;

Η ιδιότητα του Λέανδρου ήταν ήδη δεδομένη πριν ακόμα με προσεγγίσει ο Αλέκος για να συνεργαστούμε. Οι λόγοι του είχαν πολλά να κάνουν τόσο με την ιστορική τάση των καλλιτεχνών να φιλτράρουν την πραγματικότητα στην τέχνη τους, όσο και με τη δική του καλλιτεχνική ιδιότητα. Κι εμένα με γοήτευσαν αυτά, σε συνδυασμό με την διαπιστωμένη ιδιότητα της εικόνας να αποδίδει, να επηρεάζει, ακόμα και να διαστρεβλώνει την πραγματικότητα. Πράγμα που βλέπουμε να γίνεται φυσικά ακόμα πιο έντονα σήμερα.

> Ποια η σχέση της ιστορίας που διαβάζουμε στο «Δημοκρατία» με τη σημερινή πραγματικότητα;

Τόσο οι αναγνώστες που μας πλησιάζουν, όσο και εμείς, όταν δουλεύαμε στο βιβλίο, διαπιστώσαμε πολλές αναλογίες ανάμεσα στην κατάσταση του τότε και του τώρα. Φυσικά και όλες αυτές οι ομοιότητες δεν είναι τυχαίες. Όπως σας είπα, όμως, δε στοχεύαμε ούτε σε ένα ιδεολογικό κήρυγμα ούτε σε μια στείρα αλληγορία, αλλά στο να διηγηθούμε τι όντως έγινε τότε με τον καλύτερο δυνατό τρόπο. Δεν προβάλαμε τη δικιά μας εποχή πάνω στην αρχαιότητα, απλώς αναδείξαμε τις ομοιότητές τους, γιατί αυτές ανηκούν για μας στη σύγχρονη ζωή γύρω μας. Τώρα, στο γιατί υπάρχουν τόσες ομοιότητες, η άποψή μου είναι ότι δυστυχώς, πολλά πράγματα δεν έχουν αλλάξει στο μεταξύ.

> Την ίδια περίοδο με το «Δημοκρατία» κυκλοφόρησε από τις εκδόσεις Κρηκή και το «Σούπερκρα» του Darryl Cunningham, το οποίο μεταφράσατε. Τι πραγματεύεται το βιβλίο; Είναι ένα δημοσιογραφικό δοκίμιο σε μορφή κόμικ, με θέμα του την παγκόσμια οικονομική κρίση του 2008. Η

πρωτοτυπία του είναι ότι, από τη μία πλευρά, αναζητά την ιδεολογική βάση της φιλοσοφίας που οδήγησε στην κρίση, εντοπίζοντάς την στο έργο και στην επιρροή της συγγραφέα Άουν Ραντ, και από την άλλη, εξετάζει τις κοινωνικές της συνέπειες, επιχειρώντας ένα ψυχογράφημα των αξιών τόσο του συντηρητισμού όσο και του προοδευτισμού.

> Πώς καταλήξατε να το μεταφράσετε; Γνωρίζατε το έργο του συγγραφέα από πριν;

Οφείλω να σας ομολογήσω πως όχι. Όταν με προσέγγισαν οι εκδόσεις Κριτική για τη μετάφραση, ήμουν εξοικειωμένος πιο πολύ με το έργο της Ραντ και αυτό το στοιχείο μου κέντρισε το ενδιαφέρον. Διαβάζοντας το βιβλίο, όμως, εντυπωσιάστηκα πραγματικά με αυτά που κάνει ο Cunningham.

> Συναντήσατε δυσκολίες ή χρειάστηκε κάποιου είδους έρευνα για την μετάφραση; Ποιες είναι γενικά οι προκλήσεις στην μετάφραση ενός κόμικ;

Κάθε μετάφραση έχει την έρευνα και τις προκλήσεις της – αν θες να κάνεις καλή δουλειά, εννοείται. Η μετάφραση των οικονομικών όρων ήταν αυτό που ήταν το πιο δύσκολο εδώ, γιατί έπρεπε να ανατρέξω σε άλλα βιβλία για να τους καταλάβω και κατόπιν να χρησιμοποιήσω δόκιμους όρους για τη μετάφρασή τους ή, αν αυτοί δεν υπήρχαν, να βρω το πιο κοντινό σε κάτι δόκιμο. Όσο για τη μετάφραση ενός κόμικ, η μεγαλύτερη πρόκληση είναι να διατηρήσεις ατόφιο το πνεύμα και το νόημα μιας φράσης παρά τον περιορισμό ότι η μετάφραση πρέπει οπωσδήποτε να χωρέσει στο αντίστοιχο μπαλονάκι ή λεζάντα.

> Στο «Σούπερκραχ» παρουσιάζονται αρκετές αντιλήψεις σχετικά με τον σκοπό και την προέλευση της σημερινής οικονομικής κρίσης. Θεωρείτε ότι το βιβλίο αφορά και την ελληνική πραγματικότητα;

Ναι, ο Cunningham όντως μας αφιερώνει κάποιο χώρο στο βιβλίο του – ήταν μια από τις εκπλήξεις για μένα όταν το διάβαζα. Και φυσικά το βιβλίο αφορά την ελληνική πραγματικότητα, σε τεράστιο βαθμό, γιατί η κρίση του 2008, όπως και οι συνέπειές της, ήταν και είναι ένα διεθνές φαινόμενο και αυτό οφείλουμε να το συνειδητοποιήσουμε και να το κατανοήσουμε σε βάθος.

> Τόσο το «Δημοκρατία» όσο και το «Σούπερκραχ», αν και πραγματεύονται διαφορετικά θέματα, μιλούν για την καταπίεση, εξετάζουν ιδεολογίες και θέτουν ερωτήματα σχετικά με το τι σημαίνει ελευθερία και δημοκρατία. Πώς μπορούν δύο τόσο διαφορετικά έργα να έχουν τέτοιες ομοιότητες;

Είναι αυτό που λέγαμε πριν, δεν είναι; Ίσως δεν έχουν αλλάξει πολλά πράγματα κι ο λόγος που δεν αλλάζουν να είναι ο κοινός τους παρονομαστής, ο άνθρωπος, σε όλη του την ευγένεια και σε όλη του τη φρίκη.

> Σε αυτήν την ερώτηση θα παίξω «τον δικηγόρο του διαβόλου». Πολλά άτομα που δεν ασχολούνται με την 9η τέχνη, θεωρούν ότι το κόμικ ως μέσο απευθύνεται κυρίως σε παιδιά και μπορούν ακόμη και να αναρωτηθούν αν, ως ενήλικοι, έχουν κάποιο λόγο να διαβάσουν ένα κόμικ που πραγματεύεται τέτοια «σοβαρά» θέματα. Τι θα τους απαντούσατε;

Είναι ο κινηματογράφος ή η λογοτεχνία μόνο για παιδιά ή ενήλικες, για κουλτουριάρηδες ή για ευρύ κοινό; Μπορούμε να συγχέουμε το μέσο με το έργο; Ανάλογα με τις απαιτήσεις των δύσπιστων που περιγράφετε σε αυτά τα ερωτήματα, θα ήξερα αν έχω βάση συζήτησης μαζί τους ή όχι.

> Τι έχουμε να περιμένουμε από εσάς στο μέλλον;

Από κόμικς, κυκλοφορούν πολύ σύντομα το “Übermensch!” σε σχέδιο του Βαγγέλη Ματζίρη από τη Jemma Press και το “Queen of Vampires” σε σχέδιο του Μάνου Λαγουβάρδου από την ARH Comix. Είναι, αντίστοιχα, μια ιστορία επιστημονικής φαντασίας βασισμένη σε ένα διήγημα του Κιμ Νιούμαν για έναν υπεράνθρωπο στα χρόνια του Ναζισμού και μια μίνι σειρά fantasy με βρικόλακες στην αρχαία Μεσοποταμία. Παρά τους Έλληνες δημιουργούς, η ARH είναι αμερικανική εκδοτική εταιρεία και το “Queen of Vampires” είναι ένα «άνοιγμα» στην πιο παραδοσιακή αμερικανική αγορά των κόμικς, οπότε θα δούμε πώς θα πάει. Αναλόγως με αυτό, ίσως υπάρξουν κι άλλα κόμικς ή ένα νέο μυθιστόρημα που έχω ξεκινήσει. Είναι αστυνομικό θρίλερ με κάποιες πινελιές από φανταστικό και διαδραματίζεται στη δεκαετία του ‘60.

Η «Δημοκρατία» γράφτηκε αρχικά στα Αγγλικά και κυκλοφόρησε πρώτα σε Βρετανία και Αμερική και έχει ήδη εκδοθεί σε Γαλλία, Ελβετία, και Γερμανία. Επίσης, έχει υπογραφτεί συμβόλαιο με εκδοτικούς οίκους σε Βραζιλία, Ισπανία, Ιταλία, Ολλανδία και Πορτογαλία.

Δημοκρατία, του Αλέκου Παπαδάτου - Αβραάμ Κάουα -Annie Di Donna Εκδόσεις Ίκαρος, 2015

Το «Σούπερκραχ: Το μεγάλο κόλπο με τη διεθνή οικονομία» του D. Cunningham πρωτοκυκλοφόρησε στην Αγγλία από τον εκδοτικό οίκο Myriad Productions, τον Οκτώβριο του 2014 και έχει εκδοθεί σε Αμερική, Γαλλία, Γερμανία, Κορέα, Τουρκία και Ολλανδία.

Σούπερκραχ: Το μεγάλο κόλπο με τη διεθνή οικονομία, του Darryl Cunningham

Μετάφραση: Αβραάμ Κάουα. Εκδόσεις Κριτική, 2015.